“ZAMONAVIY ESTRADA IJROCHILIGIDA RAQS VA SAHNA MADANIYATI INTEGRATSIYASINING NAZARIY ASOSLARI”

Xasanov Sanjar,
O‘zbekiston davlat xoreografiya akaxdemiyasi
“San’atshunoslik” ta’lim yo‘nalishi
4-kurs talabasi
Ilmiy rahbar: Pulat Tashkenbayev

Annotatsiya. Mazkur maqolada zamonaviy estrada ijrochiligida raqs san’ati va sahna madaniyatining o‘zaro integratsiyasi, uning nazariy asoslari hamda badiiy-estetik ahamiyati tahlil qilinadi. Estrada ijrochisining sahnadagi harakati, plastik ifodasi, xoreografik yechimlari va sahna madaniyati elementlari zamonaviy performansning muhim tarkibiy qismi sifatida yoritiladi. Shuningdek, estrada san’atida ijro mahoratini shakllantirishda raqs san’ati va sahna madaniyatining uyg‘unligi ijodiy jarayonning asosiy omillaridan biri ekanligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: estrada san’ati, xoreografiya, sahna madaniyati, raqs san’ati, milliy raqs, sahnaviy obraz, ijro mahorati, zamonaviylik, san’at, sahna madaniyati, ijrochilik, estetik tarbiya, sahna harakati, zamonaviy estrada.

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы интеграции танцевального искусства и сценической культуры в современном эстрадном исполнительстве, а также их теоретические и художественно-эстетические основы. Анализируется значение сценического движения, пластики, хореографических решений и сценической культуры в формировании современного эстрадного перформанса. Научно обосновывается, что гармоничное сочетание танца и сценической культуры является одним из важнейших факторов развития исполнительского мастерства.

Ключевые слова: эстрадное искусство, хореография, сценическая

культура, танцевальное искусство, национальный танец, сценический образ, исполнительское мастерство, современность, искусство, сценическая культура, исполнительство, эстетическое воспитание, сценическое движение, современная эстрада.

Abstract. This article examines the integration of dance art and stage culture in modern variety performance, as well as its theoretical and artistic-aesthetic foundations. The role of stage movement, plastic expression, choreographic solutions, and stage culture in shaping contemporary stage performance is analyzed. The study scientifically substantiates that the harmony between dance and stage culture is one of the key factors in the development of professional performance skills.

Keywords: variety art, choreography, stage culture, dance art, national dance, stage image, performance mastery, modernity, art, stage culture, performing arts, aesthetic education, stage movement, modern variety performance.

Estrada san’ati bugungi kunda ommaviy madaniyatning muhim tarkibiy qismiga aylangan bo‘lib, unda musiqiy ijro, aktyorlik mahorati, sahna harakati va xoreografiya bir-biri bilan chambarchas bog‘langan holda namoyon bo‘ladi. Estrada ijrochisining sahnadagi muvaffaqiyati nafaqat uning vokal imkoniyatlariga, balki sahna madaniyati va raqs san’atidan qay darajada foydalana olishiga ham bog‘liqdir. Ayniqsa, zamonaviy estrada yo‘nalishida tomoshabinning estetik didi va talabining ortib borishi ijrochidan yuqori darajadagi sahna madaniyatini talab etmoqda. Bugungi globallashuv jarayonida estrada san’ati ommaviy madaniyatning muhim tarkibiy qismlaridan biriga aylangan. Ayniqsa, sahna ijrochiligida tomoshabinning estetik didini shakllantirish, san’atning ta’sirchanligini oshirish hamda musiqiy asarning mazmunini chuqurroq ifodalashda xoreografiyaning o‘rni beqiyosdir. O‘zbek estrada san’atida ham raqs unsurlari va xoreografik yechimlar sahna ko‘rinishining ajralmas qismiga aylangan.

Raqs qadimdan inson hissiyotlari va kechinmalarini ifodalovchi san’at turi sifatida shakllangan bo‘lsa, estrada san’atida esa musiqaning ritmi, mazmuni va

kayfiyatini ochib beruvchi muhim vositaga aylangan. Xoreografik harakatlar qo‘shiq mazmunini boyitadi, sahnadagi obrazni yanada jonlantiradi va tomoshabinning e’tiborini jalb qiladi.

Raqs san’ati estrada chiqishining badiiy ta’sirchanligini kuchaytiradi, musiqaning mazmunini harakat orqali ifodalaydi hamda tomoshabin bilan emotsional aloqa o‘rnatishga xizmat qiladi. Shu sababli estrada san’atida xoreografiya va sahna madaniyati uyg‘unligini ilmiy jihatdan o‘rganish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Bugungi estrada sahnasida milliy va zamonaviy raqs elementlarining uyg‘unlashuvi kuzatilmoqda. Ayniqsa, o‘zbek milliy raqslariga xos nafis qo‘l harakatlari, mimika va plastik ifodalar estrada chiqishlariga milliy ruh bag‘ishlaydi. Bu esa milliy madaniyatni targ‘ib qilish bilan birga, tomoshabin qalbida estetik zavq uyg‘otadi. [2, 63]

Musiqa ritmiga mos harakatlar, sahnaviy kompozitsiyalar va raqs elementlari tomoshabinning e’tiborini jalb etadi hamda asarning badiiy ta’sir kuchini oshiradi. Shu bilan birga, xoreografiya ijrochining sahnadagi erkinligi va plastikasini rivojlantiradi. O‘zbek estrada san’atida milliy raqs elementlaridan foydalanish ijrolarga o‘ziga xos milliy ruh bag‘ishlaydi. Masalan, qo‘l harakatlari, mimika va milliy plastik yechimlar o‘zbek xalq raqsining estetik xususiyatlarini aks ettiradi. Bu esa milliy qadriyatlarni zamonaviy estrada orqali targ‘ib qilishga xizmat qiladi.

Hozirgi kunda estrada sahnasida milliy va zamonaviy raqs uslublarining sintezi kuzatilmoqda. An’anaviy o‘zbek raqsi elementlari hip-hop, jazz-modern, contemporary kabi zamonaviy yo‘nalishlar bilan uyg‘unlashtirilmoqda. Natijada yangi sahnaviy shakllar va badiiy yechimlar yuzaga kelmoqda.

Sahna madaniyati ijrochining tashqi ko‘rinishi, o‘zini tutishi, nutqi, harakati va tomoshabin bilan muloqotini o‘z ichiga oladi. Estrada xonandasi sahnaga chiqqan zahoti tomoshabin e’tibor markaziga aylanadi. Shu bois uning har bir harakati ma’lum bir estetik mezonlarga mos bo‘lishi zarur. Sahna madaniyati ahnada erkin va tabiiy

harakatlana olish, qo‘shiq mazmuniga mos obraz yaratish, mimika va jestlardan o‘rinli foydalanish, sahna kiyimining estetik talablarga mosligi, tomoshabin bilan madaniyatli muloqot o‘rnatish kabi jihatlarda namoyon bo‘ladi.

Bunday uyg‘unlik yosh tomoshabinlarning estetik didiga mos kelishi bilan birga, milliy raqs san’atining zamon bilan hamnafas rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu jihatdan xoreografiya milliy madaniyatni saqlash va uni yangi avlodga yetkazishda muhim omil hisoblanadi.

Estrada san’atida professional baletmeyster va xoreograflarning faoliyati alohida ahamiyat kasb etadi. Ular sahna harakatlarini musiqiy dramaturgiya asosida yaratib, ijroning yaxlit badiiy kompozitsiyasini shakllantiradilar. Xoreograf tomonidan yaratilgan sahnaviy yechim qo‘shiqning mazmuni va xarakterini yanada boyitadi. [7, 83]

Xoreografiyaning tarbiyaviy va yosh avlodning estetik dunyoqarashini shakllantirishda muhim vositalardan biridir. Estrada san’ati orqali namoyish etilayotgan raqs kompozitsiyalari yoshlarda go‘zallikni his etish, sahna madaniyatiga rioya qilish va san’atni qadrlash tuyg‘ularini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, xoreografiya insonning jismoniy harakat madaniyatini, ritmni his qilish qobiliyatini va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Estrada yo‘nalishida faoliyat olib borayotgan ijrochilar uchun esa xoreografik tayyorgarlik professional mahoratning muhim qismi hisoblanadi.

Bugungi kunda ko‘plab konsert dasturlari, videokliplar va sahnaviy loyihalarda xoreografiya markaziy o‘rinni egallamoqda. Bu esa uning estrada san’atidagi ahamiyati tobora ortib borayotganidan dalolat beradi.

Zamonaviy estrada ijrochiligida texnologik imkoniyatlarning kengayishi — yorug‘lik, dekoratsiya, videografika va sahna effektlari — xoreografik chiqishlarning ta’sirchanligini yanada oshirmoqda. Biroq barcha texnik vositalar ijrochining sahna madaniyati va professional mahorati bilan uyg‘unlashgandagina yuqori natija beradi.

Bugungi kunda san’at ta’lim muassasalarida estrada yo‘nalishida tahsil olayotgan yoshlarning xoreografik tayyorgarligiga alohida e’tibor qaratilmoqda. Chunki raqs san’ati ijrochining plastikasi, ritmni his qilishi va sahnada o‘zini erkin tutishiga yordam beradi. Xoreografiya bilan muntazam shug‘ullanish jismoniy moslashuvchanlik, ritm va musiqani his qilish, sahna harakatlarini aniq bajarish, estetik did va sahna tafakkuri, jamoa bilan ishlash madaniyati singari ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Bu esa yosh estrada ijrochilarining professional shakllanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Raqs va sahna madaniyati integratsiyasi sintetik san’at tamoyillariga asoslanadi. Sintetik san’atda musiqa, harakat, dramatik ifoda va vizual estetika yagona badiiy tizim sifatida namoyon bo‘ladi. Estrada performansi ham ana shunday ko‘p qatlamli san’at turi sifatida shakllangan.

Nazariy jihatdan ushbu integratsiya badiiy uyg‘unlik tamoyili – vokal, raqs va sahna harakatlarining yagona kompozitsion tizimga birlashuvi, emotsional ta’sirchanlik – raqs va sahna madaniyati tomoshabinning hissiy qabulini kuchaytiradi, vizual estetika – sahna ko‘rinishi va harakatlarning estetik mukammalligi performans sifatini oshiradi, kommunikativlik – ijrochining tomoshabin bilan samarali aloqa o‘rnatishiga xizmat qiladi, milliy va zamonaviy uslublar sintezi – milliy an’analarni zamonaviy sahna talablari bilan uyg‘unlashtirish imkonini berish singari omillar asosida amalga oshadi. [5, 111]

Mazkur nazariy omillar estrada ijrochiligida professional yondashuvni shakllantiradi va sahna asarining badiiy qiymatini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy estrada ijrochiligida raqs san’ati va sahna madaniyati integratsiyasi ijro mahoratini takomillashtiruvchi muhim omillardan biridir. Ushbu uyg‘unlik estrada performansining badiiy-estetik ta’sirchanligini oshiradi, tomoshabin bilan emotsional aloqani mustahkamlaydi hamda ijrochining sahnaviy qiyofasini shakllantiradi. Zamonaviy estrada san’atining rivojlanishida xoreografiya,

sahna madaniyati va aktyorlik mahoratining kompleks yondashuvi alohida ahamiyat kasb etadi. Shu bois estrada ijrochilarini tayyorlash jarayonida raqs san'ati va sahna madaniyati bo'yicha nazariy hamda amaliy bilimlarni chuqur o'rgatish zarur hisoblanadi. Zamonaviy raqs unsurlarining uyg'unlashuvi o'zbek estrada san'atining yangi bosqichga ko'tarilishiga xizmat qilmoqda. Shu sababli xoreografiya san'atini rivojlantirish, professional kadrlar tayyorlash va milliy sahnaviy merosni asrab-avaylash bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayeva M. O'zbek raqs san'ati tarixi. — Toshkent: Fan, 2016.
2. Qodirov R. Estrada va ommaviy tomoshalar rejissurasi. — Toshkent, 2019.
3. To'xtasinov S. Sahna madaniyati va aktyor mahorati. — Toshkent: O'qituvchi, 2017.
4. Rajabov A. Xoreografiya asoslari. — Toshkent, 2020.
5. Tadjibayeva O.Q. O'zbek teatr san'ati tarixi va nazariyasi. – Toshkent, 2019.
6. Axmedov M. Sahna va ijro mahorati. – Toshkent: San'at, 2016.
7. Qodirov R. Zamonaviy estrada san'ati va uning rivojlanish tendensiyalari. – Toshkent, 2021.
8. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. – Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti.